

Gemeente
Amsterdam

Regenboog taaltips

Handreiking voor respectvolle
en inclusieve communicatie

Tweede editie

Waarom deze Regenboog taaltips?

Hulpmiddel voor respectvolle en inclusieve communicatie

Als gemeente proberen we iedereen met wie we communiceren zo passend en respectvol mogelijk tegemoet te treden. Collega's vroegen ons om achtergrondinformatie en tips om niet onbedoeld mensen uit te sluiten op basis van seksuele oriëntatie, genderidentiteit, genderexpressie en geslachtskenmerken. We hebben daarom deze Regenboog taaltips gemaakt waarin een aantal bestaande regels zijn samengevoegd met nieuwe inzichten en suggesties. Wat de beste woorden en formuleringen zijn, kan per situatie verschillen. De Regenboog taaltips zijn een hier een goed hulpmiddel bij.

Dankwoord

Deze handleiding hebben we aan verschillende belangenorganisaties voorgelegd. We werkten daarbij samen met het Roze Ambtenaren Netwerk en het Communicatiebureau. Ook kregen we waardevolle tips van collega's vanuit de hele organisatie.

Reacties blijven welkom

We merkten dat verschillende mensen hierover verschillende meningen en voorkeuren hebben. We moesten afwegen wat we wel en niet mee konden nemen in deze vernieuwde uitgave. We denken niet de wijsheid in pacht te hebben, daarom vragen we nadrukkelijk om reacties. Met jullie inbreng willen we deze handleiding steeds aanpassen tot een toegankelijk en bondig hulpmiddel bij gemeentelijke communicatie.

Met de Regenboog taaltips kun je meteen aan de slag.

Gemeente Amsterdam,
Afdeling Diversiteit, november 2018

Belangrijke termen

Genderdiversiteit en seksuele diversiteit zijn termen die mensen gebruiken om aan te geven wie ze zijn of willen worden.

De begrippen

Sekse

De categorisering als man of vrouw die op basis van biologische kenmerken wordt toegewezen. Hoewel meestal alleen man of vrouw wordt gebruikt, is er binnen en ook tussen deze categorieën meer variatie dan de meeste mensen weten.

Gender

De term gender wordt meestal gebruikt in zijn ruimere betekenis en verwijst naar de sociale, culturele en psychologische invulling van man of vrouw zijn. Hoewel dit minder bekend is, bestaan naast man en vrouw nog andere genders: het is een spectrum met veel variaties.

Genderidentiteit is de diepgevoelde, persoonlijke overtuiging dat iemand bijvoorbeeld man of vrouw is. Voor transgender personen is hun genderidentiteit anders dan de sekse die bij hun geboorte werd vastgesteld.

Genderexpressie verwijst naar de manier waarop je je genderbeleving naar buiten brengt. Welke rollen neem je op in het dagelijkse leven? Welke kleren draag je? Hoe gedraag je je tegenover anderen? Genderexpressie is wat de buitenwereld van jou te zien krijgt, in tegenstelling tot genderidentiteit die zich innerlijk afspeelt.

Seksuele oriëntatie

De romantische en seksuele aantrekkingskracht die iemand voelt tot anderen. Bijvoorbeeld: een lesbische vrouw voelt zich vooral aangetrokken tot vrouwen.

Lhbtqi+

De afkorting lhbtqi+ staat voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele mensen, transgender personen, intersekse personen, queer personen en anderen die wat betreft hun genderidentiteit, genderexpressie, seksualiteit of hun lichaam vallen buiten wat in de maatschappij wordt gezien als 'standaard'.

In Amsterdam streven we naar acceptatie van diversiteit in seksualiteit en gender in brede zin. Omdat er meer identiteiten en levensstijlen zijn dan in een opsomming passen, verwijzen we hiernaar met het plus-teken.

Om deze schrijfwijzer beknopt te houden gaan we niet op alle aspecten in, maar op de laatste pagina vind je links naar publicaties waarin je meer kunt lezen.

Regenboog taaltips

Wel zeggen/schrijven Liever niet	Voorbeeld	Uitleg
<ul style="list-style-type: none">lhbtqi+-personenlhbtqi+-Amsterdammerslhbtqi+-leerlingenlhbtqi+-ambtenarenhomoseksuele Amsterdammerslhbtqi+'s	<p>Het is belangrijk dat lhbtqi+-Amsterdammers zichzelf kunnen zijn, thuis, op het werk en in de wijk.</p> <p>Je kunt er vanuit gaan dat op elke school lhbtqi+-leerlingen zitten, al weet je misschien niet wie dat zijn.</p>	<p>De genderidentiteit, seksuele oriëntatie en geslachtskenmerken zijn slechts een onderdeel van de totale identiteit van een persoon. Het is daarom vaak beter om lhbtqi+ niet te gebruiken als zelfstandig naamwoord, maar als bijvoeglijk naamwoord. Voor de leesbaarheid gebruiken we bij lhbtqi+ een koppelteken, bijvoorbeeld: lhbtqi+-personen. Een koppelteken is niet nodig bij samenstellingen als 'intersekse leerlingen' of 'trans activist'.</p> <p>'Homoseksuele Amsterdammers' verwijst alleen naar homoseksuele mannen. Prima als dat is wat je wil zeggen, maar als je eigenlijk de bredere groep van lhbtqi+-personen bedoelt is dit niet passend.</p>
<ul style="list-style-type: none">lhbtqi+gay Amsterdammers	<p>In de zomer vieren we tijdens de Pride de diversiteit van de lhbtqi+-gemeenschap.</p>	<p>De afkorting lhbtqi+ laat zien dat het gaat om diversiteit in seksuele oriëntatie, genderidentiteit, genderexpressie en geslachtskenmerken, in brede zin. Gay verwijst alleen naar mannen die op mannen vallen. Je kunt de diversiteit ook laten zien door andere letters toe te voegen. Maar omdat de afkorting dan heel lang wordt, en alsnog sommige groepen niet genoemd blijven, kan lhbtqi+ een mooie oplossing zijn.</p>
<ul style="list-style-type: none">roze Amsterdammers/ouderen/sportershomoseksuele Amsterdammers/ouderen/sporters	<p>Verschillende organisaties en netwerken zetten zich in voor roze ouderen in Amsterdam.</p>	<p>Homoseksueel verwijst alleen naar homoseksuele mannen, dus als je ook andere mensen bedoelt is homoseksueel niet het juiste woord. De uitdrukking roze verwees oorspronkelijk alleen naar lesbische vrouwen en homoseksuele mannen, maar wordt soms ook gebruikt als synoniem van regenboog, en staat dan dus voor lhbtqi+.</p> <p>In dat geval is het goed om uit de context te laten blijken dat je echt verwijst naar lhbtqi+-personen en niet alleen lesbische en homoseksuele Amsterdammers.</p>
<ul style="list-style-type: none">regenbooghomoseksueel	<p>Amsterdam is lid van het Nederlandse netwerk van Regenboogsteden en het internationale netwerk van Rainbow Cities.</p>	<p>De regenboog verwijst naar de diversiteit binnen de lhbtqi+-groep. Homoseksueel verwijst alleen naar homoseksuele mannen. Vooral in het Engels wordt rainbow veel gebruikt.</p>

Lesbisch, homoseksueel, biseksueel?

Een lesbische vrouw is een vrouw die zich romantisch of seksueel aangetrokken voelt tot vrouwen.

Een homoseksuele man is een man die zich romantisch of seksueel aangetrokken voelt tot mannen.

Een biseksueel persoon is iemand die zich romantisch of seksueel aangetrokken voelt tot mensen van meer dan één gender of geslacht.

Regenboog taaltips

Wel zeggen/schrijven Liever niet	Voorbeeld	Uitleg
<p>een lesbische vrouw/ Amsterdammer lesbo, pot</p>	<p>Sinds 1 april 2001 kunnen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen elkaar in Nederland het jawoord geven.</p>	<p>De seksuele oriëntatie is een van de kenmerken van een persoon en kan daarom het best als bijvoeglijk naamwoord gebruikt worden. Een woord als pot of homo wordt vaak negatief gebruikt. De persoon geeft zelf aan of zo'n woord al dan niet bij hen past.</p>
<p>een homoseksuele man/Amsterdammer homo</p>	<p>In 2016 is 24% van de homoseksuele mannen in Amsterdam lid van een sportvereniging.</p>	<p>De seksuele oriëntatie is één van de kenmerken van een persoon, daarom als bijvoeglijk naamwoord gebruiken in plaats van als beschrijving van de persoon.</p>
<p>seksuele oriëntatie, seksuele gerichtheid, seksuele geaardheid seksuele identiteit, seksuele voorkeur</p>	<p>We willen dat alle Amsterdammers een prettige en veilige leefomgeving kunnen hebben, waarbij hun seksuele gerichtheid niet in de weg mag staan.</p>	<p>Niet alle mensen ervaren seksuele oriëntatie als deel van hun identiteit, en het woord voorkeur kan de indruk geven alsof iemand ervoor kiest om op bijvoorbeeld vrouwen te vallen, terwijl dit geen keuze is.</p>
<p>biseksueel persoon/ biseksuele Amsterdammer een biseksueel</p>	<p>In de zomer van 2016 vond een conferentie plaats in Amsterdam over de positie van biseksuele mensen.</p>	<p>De seksuele oriëntatie is één van de kenmerken van een persoon, daarom als bijvoeglijk naamwoord gebruiken in plaats van als beschrijving van de persoon.</p>

Transgender

Transgender gebruiken we als paraplueterm voor mensen voor wie de hokjes man en vrouw niet vanzelfsprekend zijn, te beperkend zijn of niet overeenkomen met hun identiteit en lichamelijke situatie.

Transgender is een verzamelnaam voor een diverse groep mensen; mensen die zich een meisje/vrouw voelen maar bij geboorte geregistreerd zijn als jongen/man (trans vrouwen), mensen die zich een jongen/man voelen maar bij geboorte geregistreerd zijn als meisje/vrouw (trans mannen) en mensen die zich zowel mannelijk als vrouwelijk, er tussen in of geen van beide voelen.

Uitleg

Transitie

Het hele proces van veranderingen dat een transgender persoon doormaakt om te gaan leven op de manier die past bij de genderidentiteit van die persoon. Dit verschilt per persoon en kan bijvoorbeeld inhouden om zich anders te kleden, een ander toilet te gaan gebruiken, een andere naam te gaan gebruiken, hormoonbehandeling, operaties.

Trans(gender) man

Een transgender man identificeert zich als man maar werd bij de geboorte op basis van zijn lichamelijke kenmerken als meisje geregistreerd.

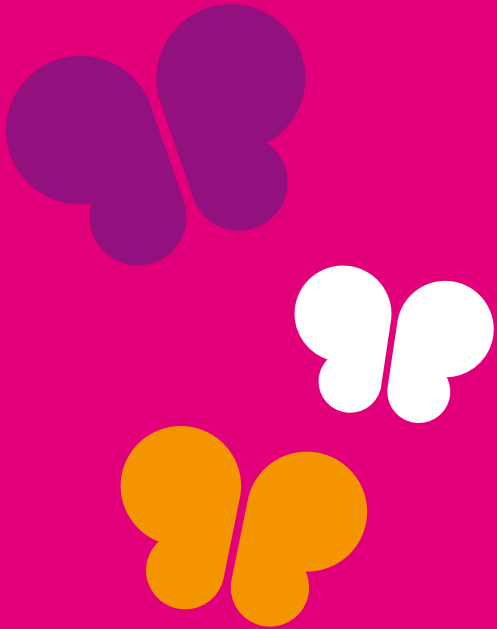
Trans(gender) vrouw

Een transgender vrouw identificeert zich als vrouw maar werd bij de geboorte op basis van lichamelijke kenmerken als jongen geregistreerd.

Crossdresser

Iemand die zich soms of regelmatig op een manier kleedt die volgens de maatschappij niet bij hun genderrol past. Bijvoorbeeld een man die een jurk draagt. In hoeverre men zich ook als dit gender identificeert, verschilt per persoon. Het woord travestiet verwijst hier ook naar, maar wordt door sommigen als minder respectvol ervaren. Er is een verschil met drag queens/kings, die zich meestal alleen voor de show als vrouw of man verkleden, vaak ook als betaald werk.

Transgender

Regenboog taaltips

Wel zeggen/schrijven Liever niet	Voorbeeld	Uitleg
<ul style="list-style-type: none">een transgender persoon, een trans Amsterdammereen transgender	Over trans Amsterdammers is uit onderzoek nog steeds minder bekend dan over mensen die niet transgender zijn.	Transgender zijn is een paraplu-terme voor alle vormen van genderdiversiteit of gender non-conformiteit. Het wordt steeds gebruikelijker om de term trans persoon, trans vrouw etcetera te gebruiken
<ul style="list-style-type: none">transitie ombouwen, omgebouwd	Als je transgender bent en een medische transitie wilt ondergaan, gelden vaak (flinke) wachttijden.	Het woord ombouwen klinkt lomp en weinig respectvol. Vermijd dit woord!
<ul style="list-style-type: none">een transgender persooneen trans persoontransseksueel	In Amsterdam bestaan verschillende organisaties en netwerken van trans personen.	Transseksualiteit is een medische term voor de diagnose van mensen die een geslachtsoperatie nodig hebben. Maar niet alle transgender personen willen een operatie. Bovendien geeft het woord transseksualiteit soms verwarring, omdat het klinkt alsof het om seksuele oriëntatie gaat. Dat is niet zo: het gaat om genderidentiteit.
<ul style="list-style-type: none">een transgender persoontravestiet	Over transgender personen is uit onderzoek nog steeds minder bekend dan over mensen die niet transgender zijn.	Steeds vaker wordt erkend dat gender niet meer een passend begrip is om mannen of vrouwen aan te duiden. Er zijn meer variaties. Cisgender is de aanduiding voor mensen, die zich oké voelen met hun sekse en lichaamsbeleving. Met de term transgender worden alle variaties bedoeld als genderexpressie en geboortegeslacht niet overeenkomen of variëren op wat als gender-stereotiep wordt gezien.
<ul style="list-style-type: none">bij geboorte gezien/geregistreerd als meisjegeboren als meisje	Ernst de Groot werd bij geboorte geregistreerd als meisje, en ook zo opgevoed. Later is hij gaan leven volgens zijn mannelijke identiteit.	De termen waarin iemand over zichzelf praat, zijn leidend: vrouw, man, of een andere genderidentiteit. Als iemand aangeeft dat hij man is, en altijd is geweest, respecteren we dat en zeggen niet dat diegene daarvoor een vrouw of meisje was. Hij was een man of jongen, maar geregistreerd en opgevoed als meisje.
<ul style="list-style-type: none">een ander geslacht dan in de geboorteakte is vermeldgeboren als jongen	In de geboorteakte werd vermeld dat Jesse het mannelijk geslacht had; als volwassene bleek Jesse een trans vrouw.	De termen waarin iemand over zichzelf praat, zijn leidend: vrouw, man, of een andere genderidentiteit. Als iemand aangeeft dat zij een vrouw is en altijd is geweest, respecteren we dat. We zeggen daarom niet dat diegene vroeger een jongetje was. Als het relevant is kunnen we bijvoorbeeld wel zeggen dat diegene vroeger als jongetje werd aangezien.

Intersekse personen

De term intersekse wordt gebruikt als paraplueterm voor mensen die geboren zijn met een lichaam dat anders is dan wat de maatschappij ziet als een typisch mannen- of vrouwenlichaam. Hun lichaam is anders wat betreft het chromosomale, gonadale (geslachtsklieren) of anatomische geslacht. Intersekse personen identificeren zich meestal als man óf vrouw. Artsen gebruiken sinds 2006 de term DSD (Disorders of Sex Development), maar steeds vaker wordt het woord Disorders vervangen door Differences.

Regenboog taaltips

 Wel zeggen/schrijven Liever niet	Voorbeeld	Uitleg
 intersekse persoon/ Amsterdammer/man/ vrouw interseksueel	Sandra vertelt in een interview over haar ervaringen als intersekse vrouw.	Het gaat om één van de kenmerken van een persoon, daarom als bijvoeglijk naamwoord gebruiken in plaats van als beschrijving van de persoon
 intersekse persoon/ Amsterdammer/man/ vrouw (pseudo)hermafrodiet	Anders dan de meeste jongetjes, heeft mijn zoontje een extra X-chromosoom. Hij is dus een intersekse jongetje.	De term (pseudo)hermafroditisme wordt over het algemeen als kwetsend ervaren en heeft een omstrede medische achtergrond.
 intersekse persoon/ Amsterdammer/man/ vrouw transgender	Sommige intersekse Amsterdammers vinden dit een belangrijk deel van hun identiteit, maar anderen vinden dit niet.	Transgender en intersekse zijn verschillende dingen. De meeste intersekse personen identificeren zich als man of vrouw, hoewel hun lichaam anders is dan wat meestal gezien wordt als de 'standaard'. Mensen die transgender zijn, worden geboren met een 'standaard' lichaam voor mannen of vrouwen, maar identificeren zich niet (alleen) als zodanig.

Aanhef, aanspreektitel

Alleen als het wettelijk verplicht is, vraagt de overheid naar het geslacht van een persoon. Naar het geslacht vragen vanwege de aanspreektitel mag niet omdat het valt in de categorie 'niet noodzakelijk voor het uitvoeren van de taak'. Er zijn voldoende alternatieve aanspreekvormen voorhanden. Binnen de gemeente is afgesproken dat we mensen dan aanspreken met voorletter en achternaam.

Zie ook: www.rijksoverheid.nl, zoek op registratie sekse.

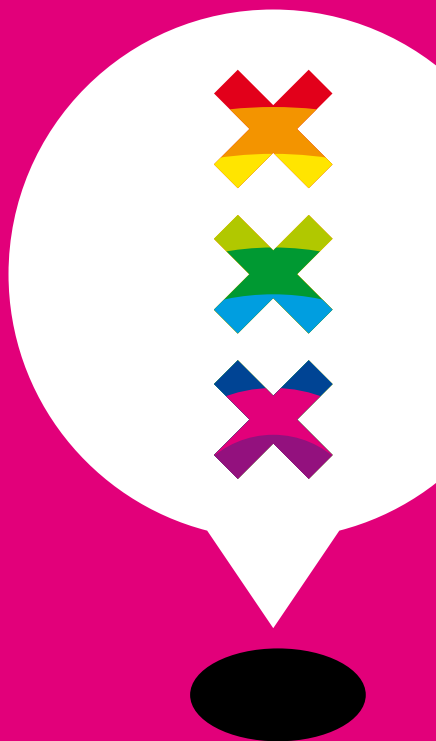

Regenboog taaltips

 Wel zeggen/schrijven Liever niet	Voorbeeld	Uitleg
<ul style="list-style-type: none"> Als je weet dat het een heer of mevrouw is: Geachte heer Jansen of Geachte mevrouw Maduro. Als je het niet weet: Geachte S. Jansen, Geachte T. Maduro. Zonder strikte noodzaak vragen of iemand man of vrouw is, bijvoorbeeld door een hokje aan te laten kruisen op een formulier.	Geachte S. Jansen, Geachte T. Maduro	Wanneer je niet door een eerder contact weet hoe iemand graag wordt aangesproken, kun je beter afzien van aanspreken van een persoon in termen van man of vrouw. Afspraak is dan om mensen met voorletter, achternaam en u aan te spreken.
<ul style="list-style-type: none"> mensen, aanwezigen, Amsterdammers, bewoners, dames en heren geachte heer/mevrouw	Beste mensen, geachte aanwezigen, beste Amsterdammers, geachte bewoner van de Spaarndammerbuurt.	Sommige mensen herkennen zich niet in de hokjes man of vrouw. Om groepen mensen aan te spreken (bijvoorbeeld in een toespraak) kun je beter kiezen voor een genderneutrale term.
<ul style="list-style-type: none"> ouders, opvoeders vaders en moeders	Alle ouders kunnen in Amsterdam terecht bij het Ouder-Kind Centrum voor informatie en advies.	Net zoals sommige mensen zich niet herkennen in de hokjes man of vrouw, herkennen sommige mensen zich ook niet in hokjes als vader of moeder.
<ul style="list-style-type: none"> partner echtgenoot, echtgenote vrouw, man	Uw eventuele partner is ook welkom bij de bijeenkomst.	Als je het niet zeker weet, ga er dan niet vanuit dat iemands partner man of vrouw is. Je kunt er gemakkelijk naast zitten. Het woord partner is vaak handig omdat je daarmee niets zegt over geslacht, of over of mensen getrouwd zijn of niet.

Belangrijke namen en begrippen

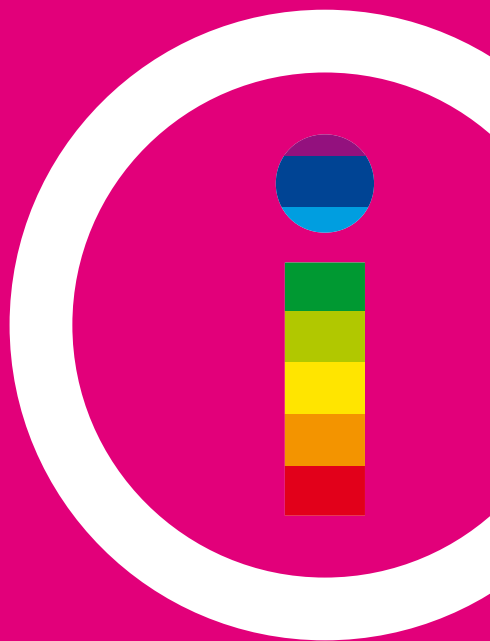
Taal verandert constant. We spreken tegenwoordig liever over huwelijksgelijkheid dan over het homohuwelijk. Soms ook zijn er goede redenen om ingeburgerde begrippen zo te laten, zoals bij de naamgeving van het Homomonument.

Regenboog taaltips

Wel zeggen/schrijven Liever niet	Voorbeeld	Uitleg
Homomonument	Het Homomonument op de Keizersgracht is een belangrijke plek voor veel Amsterdammers.	Het symbolisch belang van het Homomonument is breder dan alleen homoseksuelen mannen, maar de naam die indertijd is gekozen blijft gehandhaafd.
burgerlijk huwelijk, trouwen voor mensen van gelijk geslacht, huwelijksgelijkheid homohuwelijk	In 2001 is het burgerlijk huwelijk opengesteld voor stellen van hetzelfde geslacht.	Het gaat niet om een speciaal soort huwelijk, maar om het openstellen van het huwelijk voor stellen met hetzelfde geslacht. Niet alleen mannen kunnen met mannen trouwen, ook vrouwen kunnen met elkaar trouwen.
Pride Amsterdam, Canal Pride Gay Pride		De term gay geeft de indruk dat het vooral gaat om homoseksuelen mannen, terwijl de Pride seksuele- en genderdiversiteit viert in brede zin.

Meer weten?

Amsterdam Inclusief

De gemeente Amsterdam wil een diverse en inclusieve werkgever zijn, waarin iedereen zich thuis voelt en zijn talenten ten volle kan benutten. Diversiteit gaat over alle zichtbare en onzichtbare verschillen. Inclusie gaat over het benutten van al deze verschillen voor een optimaal resultaat voor de stad.

De Regenboog taaltips zijn te downloaden.

[Intranet.amsterdam.nl/inclusief](https://intranet.amsterdam.nl/inclusief) of op de website amsterdam.nl/lhbtq+

Movisie Kennisdossier lhbt-emancipatie

Hoe maak je de maatschappij inclusiever voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele en transgender personen? Het themadossier lhbt-emancipatie gaat in op vraagstukken en praktijkvoorbeelden.

www.movisie.nl/kennisdossier/lhbt-emancipatie

E-learning

'Contact met transgender personen in de publieke dienstverlening'

Ga naar www.movisieacademie.nl, onlinecursussen, en scroll naar de cursus.

Toolkit Transgender in de media

Van Transgender Netwerk Nederland (TNN)

www.transgendernetwerk.nl/wp-content/uploads/20160624-TNNwegwijzer.pdf

Gay & Lesbian Switchboard

Een site waar u terecht kunt met vragen over seksuele diversiteit en genderidentiteit. Via chat, telefoon of e-mail.

www.switchboard.coc.nl

Handreiking 10 keer vraag en antwoord over intersekse

www.movisie.nl/publicaties/10-keer-vraag-antwoord-over-intersekse